

**ЗМІСТОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІАГНОСТУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ
6-7 РІЧНИХ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ**

Гнед І.В.,

VI курс, Педагогічний інститут

Мартиненко С.М., доктор педагогічних наук, професор

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

Анотація. У статті розкрито проблему змістово-методичного забезпечення діагностування функціональної готовності 6-7 річних дітей до навчання в школі; подано основні складові першого етапу педагогічного діагностування – готовності дитини до навчання в школі (мотиваційну, інтелектуальну, емоційно-вольову, функціональну, особистісну та вивчення виховного потенціалу сім'ї); наведено приклади діагностичних методик для перевірки шкільної готовності: «Навчальна мотивація» (за М. Гінзбургом), «Бесіда» (за Т. Нежновою), «Намалюй людину» (за Я. Йєрасеком), «Мислення і мовлення», «Графічний диктант» (за Д. Ельконіним), «Будиночок» (за І. Дубровіною)».

Ключові слова: змістово-методичне забезпечення, діагностування, функціональна готовність дитини до навчання в школі.

Thematic and methodological support in diagnostics of functional readiness of 6-7
year children to school studying, Hned I.V.

Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine

Abstract. The problem of content and methodological support in diagnosing of functional readiness of 6-7 year children to school studying is presented in the issue; the author presented the main components of the first phase of the pedagogical diagnosis – child's readiness for school education (motivation, intellectual, emotional and volitional, functional, personal and exploring the educational potential of family); examples of diagnostic methods for the school readiness test are characterized: «Learning motivation» (by M. Ginsburg), «Conversation» (T. Nyezhnovoyu), «Draw a Man» (by J. Yyerasekom), «Thinking and speech», «Graphic dictation» (on D. Elkonin), «The house» (by I. Dubrovin).

Keywords: content and methodological support, diagnostics, children's functional readiness to school studying.

У сучасних умовах реформування системи освіти в шкільному навчанні об'єктивно підвищується значення особистісного чинника. Відтак, виникає нагальна потреба пошуку нових, більш ефективних психолого-педагогічних підходів до навчання учнів початкової школи. Особливого значення набуває також проблема змістово-методичного забезпечення діагностування функціональної готовності дітей до навчання в школі, яка є актуальною й досить дискусійною, тому що вступ до школи безумовно є важливим етапом не лише в житті першокласника, але й його рідних і близьких. Життя учня підпорядковане системі обов'язкових для всіх правил, основним змістом якого є засвоєння знань, умінь, які є загальними для всіх дітей. Пріоритетним завданням сучасної школи є цілісний розвиток особистості на засадах гуманістичної спрямованості та особистісно-орієнтованої моделі навчання (Н. Гавриш, Н. Коваль, О. Проскури, О. Савченко).

Проведений аналіз джерельної бази дослідження засвідчив, що впродовж останніх років збільшився інтерес учених до проблеми переходу дитини з дитячого закладу до школи (або просто вступ до школи за умов виховання в сім'ї). Науковці особливого значення надають визначенню вікової межі вступу дитини до школи, виявленню оптимальної тривалості, інтенсивності та емоційної напруженості розумової праці дитини, які зберігатимуть її щоденну високу працездатність та обумовлюватимуть позитивний психічний розвиток особистості. Відтак, вважаємо, що проблема розроблення змістово-методичного забезпечення діагностування функціональної готовності 6-7 річних дітей до навчання в школі є актуальною та потребує вирішення.

Психолого-педагогічним аспектам вступу до школи, готовності до навчання в школі та адаптації дитини до шкільного життя присвячені праці психологів Л. Божович, Л. Виготського, Н. Гуткіної, О. Дусавицького, О. Леонтєва, А. Люблінської, Г. Костюка, Є. Кравцової, С. Максименка, Н. Менчинської; педагогічні дослідження Т. Байбари, Н. Бібік, М. Богдановича,

М. Вашуленка, Л. Кочиної, І. Лапшиної, С. Мартиненко, О. Сухомлинської, Г. Тарасенко, Т. Фадєєвої та інших.

Під готовністю 6-7 річних дітей до навчання в школі розуміємо рівень їхнього функціонального, психічного і соціального розвитку, за якого вимоги систематичного навчання не стануть надмірними й не обумовлять негативних змін у здоров'ї.

Важливим є визначення поетапності діагностування навчально-пізнавальної діяльності дитини. Як зазначає С.М. Мартиненко, першим етапом діагностичної діяльності вчителя є прийом дітей до першого класу [4]. Запропоновані діагностичні методики, варіанти проведення тестування, анкетування, завдання і запитання для проведення бесід як з дітьми, так і їхніми батьками, з метою визначення їхньої готовності до навчання в школі допоможуть учителям початкової школи, практичному психологу під час перевірки ступенів шкільної зрілості – рівнів морфологічного, функціонального та інтелектуального розвитку дитини. Вчена звертає особливу увагу на готовність дитини до навчання в школі, тому в її структурі виділяє такі компоненти, як: «мотиваційний, інтелектуальний, емоційно-вольовий, особистісний, функціональний, а також вивчення виховного потенціалу сім'ї» [4, с.37].

Для вивчення *мотиваційної готовності* дитини пропонуємо застосувати методику «Навчальна мотивація» (за М.Гінзбургом) [4, с.30–53]. Ця методика дасть змогу перевірити сформованість мотивації, бажання дитини навчатися. Її найчастіше використовують шкільні психологи під час прийому дитини до першого класу, вчителю ж початкової школи доцільно використовувати методику «Бесіда» (за Т.А. Нежновою) [3, с.63].

З метою діагностики *інтелектуальної готовності* до школи пропонуємо такі методики, як: «Намалюй людину»; орієнтовний тест шкільної зрілості – вербальне мислення (за Ярославом Йєрасеком) [2, с.30–53]. За допомогою запитань досліджується словесно-логічне мислення та розвиток соціальних якостей дітей, пов'язаних із загальною поінформованістю. Також, вчителю початкової школи для діагностування розвитку мислення і мовлення дитини пропонуємо методику «Мислення і мовлення» (за Д. Ельконіним) [5, с.13].

Для визначення особливостей *емоційно-вольової готовності* пропонуємо методику «Графічний диктант», розроблену Д. Ельконіним [2, с.30–53]. Мета запропонованої методики полягає у вивченні розвитку довільності регуляції діяльності, вміння уважно слухати і точно виконувати найпростіші вказівки дорослого, самостійно діяти, правильно відтворювати на аркуші паперу напрямок лінії. Методика застосовується для визначення рівня розвитку здатності довільно керувати своїми діями за покроковою інструкцією дорослого.

Для діагностування особливостей *особистісного розвитку* пропонується методика «Будиночок» (за І. Дубровіною) [2, с.30–53]. Завдання дає змогу виявити вміння дитини орієнтуватися під час роботи за зразком, точно його скопіювати, виявляє особливості розвитку довільної уваги, просторового сприйняття, сенсомоторної координації та тонкої моторики руки.

Функціональну готовність (зріст, вага, зовнішній вигляд, ступінь активності, стан здоров'я) перевіряє шкільний лікар або медсестра, відомості про здоров'я і фізичний розвиток дитини можна знайти в медичній картці, встановити деякі відомості – в бесідах із батьками та під час психолого-педагогічного спостереження за дитиною. *Під фізичним розвитком* розуміють комплекс морфологічних і функціональних властивостей організму, який визначає запис його фізичних сил (В. Бунак). Фізичний розвиток дитини (форма, розміри й пропорції окремих частин тіла, його функціональні можливості тощо) змінюється під впливом різних чинників протягом усього життя. Фізичний розвиток за даними зовнішнього огляду оцінюється як правильний або неправильний (із зазначенням дефектів), а за комплексом антропометричних вимірювань – як «вищий за середній», «середній» і «нижчий за середній» рівень [2, с.70-71].

Вивчення *виховного потенціалу сім'ї* учня доцільно здійснювати шляхом бесід з батьками дитини, обстеження житлових умов, проведення анкетування і тестування, але такий аспект діагностичної діяльності вчителя початкової школи не є пріоритетним на цьому етапі. Сутність діагностичного методу потребує детальнішого розкриття на подальших етапах діагностичної діяльності.

Щодо методів педагогічного діагностування функціональної готовності 6-7 років до навчання в школі, то їх можна поділити на три групи: *теоретичні* – аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, класифікація, моделювання; *практичні (емпіричні)* – педагогічне спостереження, опитувальні методи (анкети, бесіди, тести, педагогічне інтерв'ю, співбесіда), соціометрія, метод незалежних характеристик, вивчення «продуктів» діяльності дітей, документів; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи); *математичні (статистичні)* – реєстрація, ранжування, метод рейтингу, побудова шкали.

Таким чином, з урахуванням змістово-методичного аспекта можна зробити висновок, що на першому етапі педагогічного діагностування (прийом дітей до першого класу) вчитель початкової школи встановлює стан готовності 6 – 7-річної дитини до навчання, проводячи з нею бесіди, тестування, педагогічне інтерв'ю, складає спільно зі шкільним психологом, медсестрою (лікарем) діагностичну картку потенційного розвитку дитини, прогнозує подальшу індивідуальну траєкторію розвитку, визначає оптимальний стиль навчання і виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Венгер А.Л. Психологические обследования младших школьников / А.Л. Венгер, Г.А. Цукерман – М.: ВЛАДОС, 2001. – С. 92–95.
2. Григор'єв А.Й. Психолого-педагогічна діагностика / А.Й. Григор'єв, В.І. Завіна. – Київ: Преса України, 2005. – 448 с.
3. Готовність дитини до навчання / Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К.: Мікрос; СВС, 2003. – 112 с.
4. Мартиненко С.М. Вивчення особистості молодшого школяра засобами педагогічної діагностики: навч.-метод. посіб. / С.М. Мартиненко, М.Д. Осколова. – К.: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2014. – 144 с.
5. Мартиненко С.М. Орієнтовні методики педагогічного діагностування рівнів готовності дитини до навчання в школі / С.М. Мартиненко // Почат. шк. – 2008. – №2. – С. 39–41.